

Meclisi Âyan Zabıt Ceridesi

Yirminci İnikad

18 Mart 1336 (1920) Perşembe

M Ü N D E R E C A T

	Sayfa		Sayfa
I. — ZAPTI SABIK HÜLASASI	204	2. — Harb Kazançları Kararnamesine dair keşide olunan telgrafnameler hakkında İstida Encümeni mazbatası.	205
II. — EVRAK-I VARİDE	204	3. — Ayandan Merhum Hasan Fehmi Paşa'nın zevcesi Hatice Şayan Hanımın istidasına dair İstida Encümeni mazbatası.	205
Tezkireler	204	III. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	205
1. — Ayan azalarından bazıların vaki sual takrirlerine Hükümetin itimat reyini aldıktan sonra cevap vereceğine dair Meclis-i Mebusan Riyaseti tezkeresi.	204:205	1. — 1336 senesi Mart ve Nisan aylarına mahsus Evkaf Nezareti Bütçe Kanunu lâyihası.	205:214
Mazbatalar	205		
1. — Ağnam Rüsûmunun tezyidine dair keşide olunan telgrafnameler hakkında İstida Encümeni mazbatası.	205		

BİRİNCİ CELSE

Kuşad Saati : 3.45

REİS : Reisvekili Ferik Rıza Paşa

KÂTIPLER : Faik Bey, Nuri Bey, Arif Hikmet Paşa

REİS — Meclis açıldı.

Zapt-ı sabık hülâsasını okutuyorum.

I. — ZAPTI SÂBIK HULÂSASI

ONDOKUZUNCU İNİKAD

15 Mart 1336 Pazartesi

Tevfik Paşa Hazretlerinin Taht-ı Riyasetinde inikad ederek Zapt-ı Sabık Hülâsasını kıraat ve kabul olundu.

Müteaddit lâyiha-i kanuniyye ait oldukları Encümenlere havale edildi.

Seyyid Abdülkadir Efendi'nin, Meclis-i Mebusanda vilâyat-ı Şarkıyye Mebusları tarafından hakkinda verilen takrire dair takriri kıraat olundu.

İnikada nihayet verildi.

Reis

Tevfik

Kâtip

Faik

Kâtip

Nuri

Kâtip

Arif Hikmet

REİS — Zapt-ı sabık hülâsasını hakkında bir mütalaa var mı? («Hayır» sadaları.) Zapt-ı sabık kabul olundu.

II. — EVRAKI VARİDE

Tezkireler

1. — *Ayan azalarından bazularına vaki sual takrirlerine hükümetin itimat reyini aldıktan sonra cevap vereceğine dair Meclisi Mebusan Riyaseti tezkiresi.*

REİS — Sadaret tezkiresini okutuyorum.

Heyeti Ayan Riyaseti Celilesine

4 Mart 1336 tarihli ve 6 numaralı tezkereyi aliyeye asafanelerine cevaptır. Ayandan Birinci Reisvekili Rıza ve azadan Fuat ve Mahmut ve İzzet Fuat Paşalar hazeratı tarafından ita olunan takrirlerde münderiç mesail hakkında cevabın Kabinenin tebeddülü cihetiyle Heyeti Cedide alelusul Meclisi Millide beyanname-sini kıraat ettikten ve Meclisi Mebusan canibinden mazharı itimat olduktan sonraya taliki tabii bulunmakla, olbabda emir ve irade hazreti menlehül emrindir.

19 Cemaziyelahir 1338 ve

11 Mart 1336

Sadrazam,

Salih Hulusi

REİS — Malumualileri efendim, Maraş havalesinde vukuu rivayet edilen kıtal hakkında bir enter-

nasyonel komisyon tarafından mahallince tetkikat icrasını talep etmiş idik. Hükümet bu vakayie dair tafsilat verecek idi. İzzet Fuat Paşa tarafından bu babda bir takrir verilmiş idi. Hükümet bu tezkeresiyle Mebusandan itimat reyini aldıktan sonra Meclisimize gelip, bu babda izahat verebileceğini beyan ediyor.

İZZET FUAT PAŞA — Ne vakit hükümet, Mebusandan itimat reyini alacak?

REİS — Aldığı vakit alacak.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Mecellede, meçhul tecil edilmez, diye bir madde vardı. Vakı Me-celledeki madde, büyüa, ukuda aittir ama, onlar malumu devletin ki, meriyülicradır. Hükümet ne vakit gelecek, ne yapacak? Meçhule talik edilmiş bir iş... Hiç olmaz ise «Bu cihet Heyeti Ayanca bizden evvelki Kabineye de teklif edilmişti» diye tezkerede beyanı mütalaa olunmuş ve o yolda mücmel bir fıkra dercedilerek cevap verilmiş olsa idi, zannederim pek isabet edilmiş olurdu.

REİS — Efendim, mütalaa devletiniz pek doğrudur. Fakat hükümetin mütalaaasında da isabet var. Henüz programlarını ne vakit okuyacakları taayyün etmiş değildir.

MUSTAFA ASIM EFENDİ — Bendeniz de onu arz ediyorum. Kıraat olunan şu tezkerenin zirine şu kadarık bir ibare yazsalar idi, Meclisin ruhuna su serpmiş olurlardı.

İZZET FUAT PAŞA — Tam iki aydır bendeniz cevap bekliyorum.

REİS — Gelirler efendim, gelirler.

Mazbatalar

1. — *Ağnam rüsumunun tezyidine dair keşide olunan telgrafnameler hakkında İstida Encümeni mazbatası. (1)*

REİS — İstida Encümeninin mazbatasını okutuyorum.

Heyeti Umumiyyeye

Ağnam rüsumunun tezyidinden şikâyeti havi olarak Ayaş ve Beypazarı ve Akşehir ve Kırkkilise ve Bolu ve Gerede'den müteaddit imzalarla Makamı Riyaseti Celileye keşide kılınıp Encümenimize havale buyurulmuş olan Şubat ve Mart 1336 tarihli sekiz adet telgrafnamenin ve bu babtaki layihai kanuniyenin vürudunda nazarı dikkate alınmak üzere Maliye Encümenine havalesi zmnında Heyeti Umumiyyeye takdimine karar verildiği maruzdur.

13 Mart 1336

REİS — Bir mütalaa var mı? Maliye Encümenine havale edelim mi? («Hayhay» sadaları) Maliye Encümenine havale olundu.

2. — *Harb Kazançları Kararnamesine dair keşide olunan telgrafnameler hakkında İstida Encümeni mazbatası. (2)*

REİS — İstida Encümeninin mazbatasını okutuyorum.

Heyeti Umumiyyeye

Harp Kazançları Kararnamesinin, henüz teşekkül etmekte olan ticarethanelerini buhranı iktisadiye sevk edecek mahiyette olduğuna dair Harirler Anonim Şir-

(1) *Evveliyatı 20 nci inikad zaptında.*

(2) *Evveliyatı 20 nci inikad zaptında.*

keti Müdürü Hakkı ve rüfekası isimleriyle Konya'dan keşide kılınıp Encümenimize havale buyurulmuş olan 19 Şubat 1336 ve 5 Mart 1336 tarihli telgrafnameler münderecatı şayanı ehemmiyet görüldüğünden, Meclisi Mebusana tevdi edilmiş olan harp kazançları vergisi hakkındaki kararnamenin esnayı müzakeresinde nazarı itibara alınmak üzere mezkûr telgrafnamelerin Maliye Encümenine havalesi zmnında Heyeti Umumiyyeye takdimen karar verildiği arz olunur.

13 Mart 1336

REİS — Bu mazbata da Maliye Encümenine gitsin değil mi? («Tabii» sadaları) Maliye Encümenine havale olundu.

3. — *Âyandan Merhum Hasan Fehmi Paşa'nın zevcesi Hatice Şâyân Hanımın istidasına dair İstida Encümeni mazbatası (1)*

REİS — İstida Encümeninin mazbatasını okutuyorum.

Hey't-i Umumiyyeye

Âyandan merhum Hasan Fehmi Paşa Zevcesi Hatice Şâyân Hanım tarafından 6 Mart 1336 tarihiyle takdim kılınıp Encümenimize havale buyurulmuş olan istidanamede, mukaddema ita edilip derdest-i tetkik bulunan arzuhaline zeyl olduğu beyan kılınmakta olup mebhusun anı istidaname Encümenimizce gösterilen lüzum üzerine 26 Şubat 1336 tarihinde Hey't-i Umumiyyece Adliye Encümenine havale buyurulmuş ve elyevm Encümen-i mezkûrda olduğu tahkik edilmiş olduğundan, işbu istidanamenin dahî mezkûr Encümenine havale buyurulması zmnında leffen takdim kılındığı arz olunur.

18 Mart 1336

ARİSTİDİ PAŞA — Adliye Encümenine...

REİS — Evet, Adliye Encümenine tevdi edilecektir.

(1) *Evveliyatı 13 üncü inikad zaptında.*

III. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *1336 senesi Mart ve Nisan aylarına mahsus Evrak Nezareti Bütçe Kanunu lâyihası (1)*

REİS — Efendim, ruhnamede Evkaf bütçesi var. Bu bütçe evvelâ tab'edilip tevzi edilecek idi... («Tevzi edildi» sesleri)

(1) *Evveliyatı 14 üncü inikad zaptında.*

Evkaf Nezaretinin 1336 senesi Mart ve Nisan aylarına mahsus muvakkat bütçe lâyihası.

AZARYAN EFENDİ — Müsaade buyurulur mu? Nizamname-i Dahilî, Hey't-i Umumiyyede müzakere olunacak Encümen mazbatalarının 24 saat evvel âzayı kirâma tevzi edildikten sonra ruznameye ithalini âmirdir. Bu dakikaya kadar, şimdi müzakere edeceğimiz bu bütçeye dair daha bir şey almadık. Bir bütçeyi

durup dururken iki dakika içinde müzakere ve tasdik etmek, ne Kanun-u Esasîye ve ne de Nizamname-i Dâhiliyye muvafık değildir.

MEHMET HAMDİ EFENDİ — Müsaade buyrulur mu?

Azaryan Efendi Hazretlerinin itirazları varit olmakla beraber, bu bütçeden daha mühim olan iki aylık umumî muvakkat bütçeyi bir akşamda çıkardı. Bu bütçe beş on gündür Encümeninde tetkik edilmiş. Muvakkat bir bütçe olmak hasebiyle, tehiri muvafık olmayacak. Binaenaleyh, esas-ı itiraz varit olmakla beraber, kabul edilen umumî muvakkat bütçeden hafif olduğuna binaen, bendeniz müzakeresine ibtidar edelim diyor ve çıkarılması lâzım geldiğini zannediyorum ve çıkarılmalıdır. Aynı zamanda vakti de geçtiği ve muvakkat bütçe olduğu için, tâcil edilse muvafıktır.

REİS — Esasen bütçe muvakkat bir bütçedir. Zaman-ı müzakeresi ve tetkiki tehhur ettiğinden evkaf muamelâtı da tehhur ediyor. Onun için Hükümetçe tâcil ediyorlar.

AZARYAN EFENDİ — Fakat bu bütçede kanunîyeti tasdik olunmamış olan bir vergi var. Bu bütçe ile onun tahsilini talep ediyorlar. Evkaf Nezaretinin bir usulü vardır. Verginin seneliğini birden ister. Bütçe muvakkattır, iki aylıktır diye halktan verginin iki aylığını almaz.

REİS — Mütalâa-i âlinizi Encümen nazar-ı dikkate almıştır. Müsaade eder iseniz, Encümen mazbatası okunsun. O zaman beyan-ı mütalâa edersiniz.

AZARYAN EFENDİ — Müsaade buyurunuz bittireyim.

REİS — Dinleyiniz efendim. Göreceksiniz ki buyduğunuz itiraz Encümeninde de varit görülmüştür.

Mazbatayı okutuyorum.

Hey'et-i Umumiyyeye

Evkaf Nezaretinin 1336 senesi Mart ve Nisan aylarına mahsus olarak Hükümetçe tanzim olunan muvakkat bütçe lâyihasının, tâdilen kabul edildiğini müşîr Meclis-i Mebusan Riyasetinden bilvürüd Encümenimize havale buyrulan 11 Mart 1336 tarih ve 6 adetli tezkere ve melfufâtı, Evkaf Nezareti Muhassebe Müdürü Ziya Bey dahi hazır olduğu halde, mütalâa olundu.

Evkaf Nezaretinin 1336 Senesi Bütçesinin Meclisin küşâdından birbuçuk ay sonra tanzim edildiği ve bu tehhurun da ahval-i fevkalâdeden ileri geldiği cihetle, sene ibtidasından evvel tetkik ve tasdik edilememesi ihtimaline binaen 1334 Senesi Bütçesi esas itti-

haz kılınarak iki aylık muvakkat bütçenin dahi senelik bütçe ile beraber tanzim ve takdim kılındığı mu-maileyh Ziya Bey tarafından ifade kılınmıştır.

Muvakkat bütçe Nezaretçe fusul ve mevad üzeri-ne tespit ve tanzim edilmiş iken, Meclis-i Mebusanca buna bir avans mahiyeti verilerek sene-i sâbika bütçesi nisbeti dairesinde bir tahsisat îta ve murakkam tahsisatın fusul ve mevad arasında tevzi-i salâhiyeti Nezarete tevdi kılınmış ve bütçenin bu suretle tanzimi Encümenimizce de muvafık görülmüştür.

Bütçenin vâridat kısmını irae eden ve lâyiha-i kanuniyyenin 3 üncü maddesinde bahsolunan (T) cetveli tetkik edildikte emval-i gayr-i menkule intikâlâtına dair olan 21 Şubat 1331 tarihli eşhas-ı hükmiyyenin emval-i gayr-i menkuleye tasarrufları hakkındaki 16 Şubat 1328 tarihli kararnamenin cetvelde dahil olduğu görülmüş ve halbuki senelerden beri «Sene-i âtiyyede kanunîyeti tasdik ettirilmek» şartıyla Heyet-i Âyandan geçirilen ve sene-i sabıkada son defa olarak bütçeye ithali kabul edilen salif-üz zikr kararnamelerin şekli-i kanunîyet iktisap ettirilmeksizin bu bütçeye ithal ettirilmesi muvafık görülememiş olmakla, mezkûr kararnamelere istinaden cibayet edilecek tahsisatın tecili hakkında 3 üncü maddeye bir fıkra ilâvesi ve Meclis-i Mebusan Mu-vazene-i Maliyye Encümeni mazbatasında dahi zikredildiği veçhile, senelik bütçede birtakım tadilat ve tenkihat icrası melhuz olduğundan, fusul ve mevad beyninde tevzi-i tahsisata salâhiyyettar olan Nezaret tarafından bu husus şimdiden derpiş edilerek, muvakkat bütçedeki tahsisatın ona göre hüsn-ü istimali lüzumunun Hükümete tavsiyesi ve lâyiha-i kanuniyyede-ki mevadd-ı sairenin aynen kabulü tensip kılındığı Heyet-i Umumiyyeye arz olunur.

17 Mart 1336

Rifat	Arif Hikmet
Aristidi	Aram
Faik	Nuri
Abdülhalim	

REİS — Azaryan Efendi, mütalaanız mazbatada münderiç; değil mi efendim?

AZARYAN EFENDİ — Bir dereceye kadar.

REİS — Heyet-i Umumiyyesi hakkında bir mütalâa var mı?

VASFİ EFENDİ — Efendim, mazbatadan anlaşılıyor ki, bu emval-i gayr-i menkuleye ait olan maddenin, Meclis-i Mebusanca kabul ve tasdik olunan şekli bizim Encümenince tadilata uğruyor. Şu halde kanun tekrar Mebusana iade olunacak. Halbuki bu-

gün martın 18'idir. Bu bütçe muvakkat bütçedir. Malûm-ü Devletleridir ki, umumî muvakkat bütçeyi Meclis-i Mebusandan gelecek diye saat 7,00'ye kadar bekledik. Sonra da tab' ve tevzi edilmeden okumadan kabul ettik. Çünkü, bir zaruret var idi. Adem-i tasdiki halinde umum muamelât duracak idi. Şimdi, umumî bütçenin muvakkat olan iki aylığı çıktığı halde, Evkaf Nezaretinin varidatını teşkil eden bu fasıl tayyedilir ise, bu bütçe büsbütün geri kalır.

Bu mazbatayı bu şekilde kabul ettiğimiz takdirde, Meclis-i Mebusana gidecek. Meclis-i Mebusanda ne vakit tetkik edilecek, Mebusan ne vakit içtima edecek? Bu bir meseledir. Aybaşına 12 gün kalmıştır. Nezaret, bütün tediyatı muattal mı bırakacak? Bendeniz de Azaryan Efendinin buyurdıkları gibi esas hakkında bazı mütalaat dermeyan edebilirim. Fakat bunu tetkike vakit yok. Meseleyi umumî bütçe geldiği vakit tetkik ve müzakere ederiz. Şimdi bu bütçeyi aynen kabul edelim, bu işi bitirelim. Sonra bunlarla uzun uzadıya uğraşacak vakitte de değiliz.

HAMDİ EFENDİ — Müsaade buyurulur mu?

Vasfi Efendinin buyurdıkları her iki nokta, bütçenin üçüncü maddesine taallük eder. Bendeniz de o vakit bazı mütalaat arz edeceğim. Çünkü, esas hakkında bazı sözler söylenebilir idi. Fakat bütçe muvakkat olduğundan, uzun söze lüzum görmüyorum. Bütçenin bir an evvel çıkmasına taraftarım.

REİS — Pekâlâ. Üçüncü maddenin müzakeresinde mütalaanızı beyan edersiniz.

Madelerin müzakeresine geçelim mi? («Geçelim» sesleri)

Birinci maddeyi, Meclis-i Mebusanın kabul ettiği şekilde okutuyorum:

Madde 1. — Evkaf Nezaretinin 1336 senesi Mart ve Nisan ayları masarif-i umumiyesi için 243.000 liralık tahsisat-ı muvakkate küşad edilmiştir.

(Âyan Encümeninin teklifi):

Madde 1. — Aynen kabul.

REİS — Bir mütalaa var mı?

ZEYNEL ABİDİN EFENDİ — Efendim, hâsılât-ı vakfiyenin meşrut lehlerine sarfına nezaret etmek üzere, Kanun-u Esasinin 111 inci maddesinde beyan olunan usul, bu zamana kadar tatbik edilmiş mi, edilmemiş mi? Bu hususa dair Memur Bey beyan-ı mütalaa etseler muvafık olur. Bu bütçenin hin-i tanziminde Kanun-u Esasiye riayet edilip edilmediğini, yani, madde-i mezkûrenin bu babta nazar-ı dikkate alınıp alınmadığını soruyorum.

REİS — Evkaf Nezareti Muhasebecisi Beyefendi, bu babta malûmat veriniz.

NURİ BEY — Bu meselenin şimdi mevzuubahis olması lüzumsuzdur. Bu cihet, asıl bütçe geldiği vakit sual olunmalıdır.

REİS — Şimdi de sual olunabilir.

Kanun-u Esasinin buyurduğunuz 111 inci maddesini okur musunuz?

ZEYNEL ABİDİN EFENDİ — Peki, okuyayım:

«Madde 111. — Müsakkafat ve müstagalat ve nukud-u mevkufe hâsılâtının şurut-u vakfiyesi teâmül-ü kadimi veçhile meşrut lehine ve hayrat ve müberrata sarf olunmak üzere vasiyet edilen emvalin, vasiyetnamelerinde muharrer olduğu üzere müsi lehine sarfına ve emvali eytamın nizamname-i mahsusu veçhile suret-i idaresine nezaret etmek üzere her kazada her milletin bir cemaat meclisi bulunacak ve bu meclisler tanzim edilecek nizamât-ı mahsusası veçhile her milletin müntehap efradından mürekkep olacaktır ve mecalis-i mezkûre mahalleri Hükümetlerini ve vilayat mecalis-i umumiyesini kendilerine merci bileceklerdir.»

Yani, arz ettiğim cihet, bütçenin suret-i sarfında bir kontrol meselesi vardır. Paranın mahalline sarf olunup olunmadığı anlaşılmalı lâzımdır. Vakıf, bir Meclis-i Mebusan ve bir Divan-ı Muhasebat var. Her ne kadar bunlar bakabilirler ise de, Kanun-u Esasi hâsılât-ı vakfiyenin meşrut lehlerine sarfı hakkındaki hakk-ı nezaretin kimlere ait olduğunu madde-i mezkûre ile tasrih ediyor. Nezaretin teşkilatında şu hakk-ı teftiş nazar-ı dikkate alınmış mı alınmamış mı? Çünkü, burada bir para vereceğiz. Yani, bunun suret-i sarfını teftiş edecek bir daire var mı? Kanun-u Esasinin bu noktası nazar-ı dikkate alınıyor mu, alınmıyor mu? Bunu anlamak istiyorum.

ZİYA BEY (Evkaf Nezareti Muhasebe Müdür-ü Umumisi) — Evkaf bütçeleri her sene Meclis-i Mebusan ve Âyandan geçiyor. Masraf, bütçenin fusul ve mevaddı ariz ve amik tetkik ediliyor. Evkaf Nezareti de o füsul ve mevaddın tatbikatına riayet ediyor. Ve bittabi bunların suret-i sarfı Divan-ı Muhasebatça kontrol ediliyor. Şart-ı vakıf taâmül ve nizamât-ı cariye nazar-ı dikkate alınıyor. Hepsi yapıyor.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Zeynel Abidin Efendi Hazretleri, «Evkaf bütçesi meclislerden geçmiyor, Divan-ı Muhasebatça tetkik olunmuyor» buyurdular. Ve Kanun-u Esasiyi yazan kuvvet, bütçelerin böyle meclislerden geçmesini, Divan-ı Muhasebata gitmesini gösterdiği gibi, ayrıca emval-i Evkaf hakkında da bir cemaat meclisi teşkil olunacağını

göstermiştir. Muhasebeci Beyefendi: «Bizim bütçemiz, meclislerden geçer, Divan-ı Muhasebatça tetkik olunur» dediler ki, suale cevap değildir. Buna cevap, olsa olsa, «Evet, bugün kanunun tayin ettiği evkaf ve cemaat meclisleri teşekkül etmemiştir ve teşkil edilmemiştir. Fakat bu ademî teşekkül Evkaf Nezaretinin kusuru değil, Hükümetin Heyet-i Umumiyyesine ait ve senelerden beri devam eden bir nakisedir.

Rica ederiz, bu meclisleri teşkil etmek, vücuda getirmek için siz de çalışınız, biz de çalışalım. Fakat şimdiye kadar teşekkül edemeyen bu meclisler ve heyetler için bu kadar varidat masarifatı ihtiva eden bir dairenin de muattal kalabilmesi zannederim ki muvafık olmaz.» deselerdi daha iyi müdafaa etmiş olurlardı. O cihetle maddelere geçsek daha iyi olur.

HAMDİ EFENDİ — Müsaadenizle bir söz söyleyeceğim. Mesele, haddizatında mühim ve büyük bir meseledir. Fakat bu yalnız Evkaf Nezaretinin idare ettiği emval hakkında değildir. Alel-umum memleketteki emlâk-i vakfiyye, nukud-u mevkufe hakkındadır. Yani memlekette ne kadar emval-i vakfiyye var ise, hepsini Evkaf Nezareti murakabe etmiyor. Belki Evkaf Nezareti bunların bir kısmını murakabe etmeye çalışıyor. Bunun için cemaat meclisleri her memlekette alel-umum emval-i vakfiyyeyi murakabe etmekle vazifedardır. Bizde ise bu yapılmamış...

Mâhaza bunun yapılmadığına dair ufacak bir veçh-i tevil bulunabilir. O da şudur ki: Evkaf Nizamnamelerinde, «Meclis-i memleket» namıyla bir meclis vardır; Kanun-u Esasinin madde-i mahsusasıyla bir dereceye kadar alâkadar olmak üzere ve cemaat meclisleri resmen teşekkül etmemekle beraber, onun makamına kaim bulunmak gibi bir mülâhaza ile meclis-i memleket namı tahtında olarak bir «Meclis-i memleket» tabiri istimal edilmiştir. Ve bu da doğrudan doğruya meclis-i idare dolayısıyla tatbik edilmek istenmemiştir. Hâsılı, doğrudan doğruya cemaat meclisi değil, fakat o meclis teşekkül edinceye kadar «Meclis-i memleket» unvanı altında ve meclis-i idare dolayısıyla bu cihet de mehmâemken tatbik edilmek istenebilir. Binaenaleyh, bugün konuştuğumuz, müzakere ettiğimiz mesele, memleketteki umur-u vakfiye değil, yalnız Evkaf Nezaretinin bütçesidir. Onu nazar-ı dikkate alırsak, bu suale Evkaf Nezareti maruz kalmayacaktır.

REİS — Efendi, Hazretleri, Evkaf Nezaretinde bulunmuşlardır. Gayet esaslı malûmat veriyorlar.

ZEYNEL ABİDİN EFENDİ — Bahusus, hariçte ele geçirdiği vakıfları Evkaf Nezareti zaptetmiştir.

Bunlar, mütevelliler elinde bulunmuş olsa idi, hâkimler, Evkaf Nezareti bunu murakabe edebilirlerdi. Şimdi, Evkaf Nezareti mütevellilerin ellerinden çekip aldığı vakıfları kim murakabe edecek? Bu maddede musarrah olan meclisten başka onlara bir murakıp yok. Bu cemaat meclisleri de henüz teşekkül etmemiştir.

Maamafih, Mustafa Asım Efendi Hazretlerinin buyurdıkları gibi, bu sebeple bütçenin kalması taraftarı da değilim. Yalnız, rica ederim ki, badema Kanun-u Esasi ahkâmına Hükümet riayet etsin.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — O halde mesele, hükümete bir ihtardan ibaret olur.

REİS — Bu cemaat meclisleri teşkilatının bir an evvel mevki-i tatbiki konulması hakkında Hükümete Meclisçe bir temennide bulunalım mı? Bu teşkilatın bir an evvel mevki-i tatbiki vaz'ını Hükümete tebliğ edelim mi?

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Bütçenin müzakeresi vesilesiyle tebliğ edelim.

ZEYNEL ABİDİN EFENDİ — Bu mesele çok mühimdir efendim.

HAMDİ EFENDİ — Bendeniz de bir şey ilâve edeceğim. Beyan buyurulan mütalaat güzeldir. Esasta o kadar niza etmeyeceğiz. Fakat ortada mühim bir fark var, Kanun-u Esaside teşkilinden bahsolunduğunu söyledikleri cemaat meclislerinin, Evkaf bütçesini kontrol etmesi meselesi başka, her kazada, her memlekette cemaat meclislerinin ufak tefek bazı sarfiyatını kontrol etmesi yine başka bir meseledir. Binaenaleyh Zeynel Abidin Efendinin mütalaaları ile maksada, Kanun-u Esasinin o maddesine varmak kabîl değildir, o daha büyük bir iştir.

REİS — Zeynel Abidin Efendi, o halde nokta-i nazar-ı âlilerinizde musır mısınız efendim? «Cemaat meclislerinin bir an evvel teşkiline Hükümet çalışsın» buyurmuşsunuz.

ZEYNEL ABİDİN EFENDİ — Efendim, çünkü burada müstagallat-ı vakfiyye deniyor. Bunları Evkaf Nezareti kâmilen zaptetmiştir. Mütevelliler elinde birkaçı müstesna olarak kalmıştır. Ancak bir iki müstesna vakıftan mada müstagallât-ı vakfiyyeyi Evkaf Nezareti kâmilen zaptetmiştir. Halbuki bunlara bir murakıp lâzımdır. Bu cihet Kanun-u Esaside de kabul edilmiştir. Bunun Kanun-u Esasiye riayeten yapılmasını isteriz. Ahalinin kontrolünden hiçbir şey kaçamaz.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Hiçbir Meclis-i âlide Kanun-u Esasiyi nakız olarak hareket edilme-

sini, o kanunda musarrah ahkâmın hilâfını isteyecek bir kimse tasavvur olunamaz.

REİS — O halde reyî âlilerine tevafük ederse, bu hususa Hükümetin nazar-ı dikkatini celbedelim. («Pek âlâ, pek muvafık» sadaları) Bu lâyiha bir bütçe olduğu için tayin-i esami ile reye konmak lâzım geliyor. Birinci maddeyi...

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Tayin-i esami heyet-i umumiyyesinin reye vaz'ında olur efendim («Öyledir» sesleri)

REİS — Peki, o halde birinci maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul edildi.

İkinci maddeyi, Meclis-i Mebusanı teklif ettiği şekilde okutuyorum.

Madde 2. — İşbu tahsisatın fusûl arasında tevzii, Evkaf Nazırı tarafından icra edilir.

Ayan Encümeninin Teklifi :

Madde 2. — Aynen kabul.

REİS — Bir mütalaa var mı? Efendim, kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar) Kabul edildi.

Madde 3. — 1334 senesi Evkaf bütçesine merbut (T) cetvelinde muharrer varidatın 1336 senesi Mart ve Nisan aylarında da tahsil ve cibayetine devam olunacaktır.

Encümenin tadili :

Madde 3. — 1334 senesi Evkaf bütçesine merbut (T) cetvelinde muharrer varidatın 1336 senesi Mart ve Nisan aylarında da tahsil ve cibayetine devam olunacaktır. Şu kadar ki, 21 Şubat 1331 tarihli Emval-i Gayr-i Menkule İntikalatına ve 16 Şubat 1328 tarihli Eşhas-ı Hükmiyyenin Emvali Gayr-i Menkuleye Tasarruflarına dair kararnamelere müstenit bulunan varidatın cibayet ve tahsili, mezkûr kararnamelerin tasdik-i kanuniyyetine kadar tecil olunacaktır.

HAMDİ EFENDİ — Bendeniz söz istiyorum.

REİS — Buyurun efendim.

HAMDİ EFENDİ — Bendeniz Encümenin tadilinin tayyını teklif edeceğim. Bu mesele senelerden beri arasıra müzakeresi geçmiş bir meseledir. Esas meseleye belki itiraz etmem. Fakat Emval-i Gayr-i Menkule Kanunu hakkında bazı itirazatta bulunacağım. Kezalik ikinci kanunun bazı ahkâmı aleyhinde bulunacağım. Halbuki bu o mesele değil, evvel-emirde burada bir haksızlık yapılmış oluyor. Bir de vakitle mütenasip olmuyor. Vakitle mütenasip olmayan ciheti Vasfi Efendi biraderimiz söylediler. Ben-

deniz esas mesele hakkında söyleyeceğim. Bir kerre bu kanunlar şimdiye kadar reddedilmeli idi. Edilmemiş, Tevsi-i İntikal Kanununun eşhas için bu kadar mühlik ve muzır olan cihetleri taharri edilmiş ve binaenaleyh tatbikatına devam edilmiş. Burada evkaf hesabına söyleyeceğim ki, evkafın o kanundan zararı vardır. Bu kanunlar Evkafın nef'ine değildir. Evkafın onlardan zararı vardır. Evkafın zararına olduğu halde o zarar hesaba katılmaksızın o zararın mukabilinde evkafa verilmekte bulunan müeccelâtın, hatta vaktiyle Meclis-i Âyanın kararına tevkihan - 40 para mı idi, ne idi - bir miktarının tecili kabul edilmişti. O tecil devam etmek suretiyle Evkaf Nezareti tarafından tatbik edilen menfaat cihetine set çekiliyor. Bununla kararname esasen kalksa, evkafın aleyhine olan fıkra kalksa, pek doğru kabul edelim. Fakat o kadar mühim bir şeyi muvakkat bütçenin bir fıkrası ile kaldırmak da doğru değildir. Evkaftan alınsın, alınmasın, yalnız bu varidatın tahsili tecil edilmesin. Esasen bu tecilin muvakkat bütçe ile yapılması doğru değil. Esas meseleye girişilse idi bu pek doğru idi. Binaenaleyh, muvakkat bütçe olmak dolayısıyla bu ciheti şimdi bırakarak, bilahire başlıbaşına konuşalım. Aynı zamanda, eşhasın vesairenin hukukunu da adamakıllı müdafaa edelim. Bu fıkra bugün için muzırdır, onun için tayyını teklif ederim.

AZARYAN EFENDİ — Buyurdıkları pek doğrudur. Bu kanun Evkafın aleyhindedir. Peki kim mecbur ediyor? Evkaf Nezareti bizim tasdik ve kabul etmediğimiz ve kendisinin de mutazarrır olduğu ahkâmı havi bir bütçeyi her sene son günde getiriyor ve «Söz veriyorum, gelecek sene size asıl kanunu getiririm», diyor. Mademki bu kanun Nezaretin de aleyhindedir, kendisi de o kanunun icrası aleyhinde bulunsun. Biz bugün mutazarrırız, halkın içinde bundan fevkalade mutazarrır olanlar var, evkaf sandığı da aynen mutazarrır bulunuyor ve bir iki kişinin menfaati için evkaf niye böyle yapıyor? Bir iki kişinin menfaati için Hükümet bu kanunu ne için iltizam ediyor, anlamıyorum. Bu bir sırdır. Bunun içinde bir şey var ki, bunu kimse anlamıyor. Bu kanun Evkaf Nezaretinin aleyhindedir, halkın büyük bir kısmının da bu kanundan zararı var.

O halde bu kanunun kimlere faidesi var? Kanunu niçin getiriyorlar, bunu kim müdafaa ediyor? Kanunu hâlâ getirmiyorlar. Muzır olan aksamını görelim, tetkik edelim biz de anlayalım. Altı seneden beri gözümüz kapalı olarak hareket ediyoruz. Kaba bir

tabir vardır, âdeta sıkboğaz ederek son dakikada getirip bize bütçeyi tasdik ettiriyorlar. Bunun esrarı vardır, bunu anlayalım efendim. Hükümet gelsin, izahat versin, bütçeyi böyle gürlütle tasdik ettirsinler.

REİS — Hükümet memuru buradadır.

AZARYAN EFENDİ — Evkaf muhasebecisi efendi hazretlerinden bu ciheti izah etmesini rica ederim. «Bu bütçe iki aylıktır» diyorlar. Evkaf memurları iki aylık tahsilatta bulunmaz, altı aylık bir senelik tahsilat yapmadan gitmezler. Bu memurlar gelirler, «getir kâğıdını, hesabını ver efendi paraları...» der, tahsil eder gider.

Şimdi birer ikişer aylık mı tahsil edecekler, ayrı ayrı tertipler mi yapacaklar? Halk bunu bilsin ve ona göre hazırlansın. Mademki bütçe iki aylıktır diyorlar, bu babda izahat verilmesi lâzımdır. Böyle gözü kapalı para verilmez.

REİS — Muhasebeci Bey, cevap veriniz.

ZİYA BEY (Evkaf Nezâreti Muhasebât Müdür-ü Umûmisi) — Efendim, buyuruluyor ki, «bu Emvâl-i Gayr-ı Menkule İntikalât Kanunu senelerden beri tasdik edilmeden kalıyor ve her sene bu yolda kıyl-u kal oluyor» Pek doğru.. Geçen sene Meclis-i Mebusân, Emvâl-i gayr-ı menkule Encümeni, Heyet-i Âlinin arzusunu nazar-ı dikkate aldı ve bu kanunu tetkike koyuldu. Bu, 13 veyahut 14 maddelik gayet mühim bir kanundur. Hakk-ı tasarrufun esâsı olmak itibarıyla bu kanunun suhulet ve sür'atle çıkarılmayacağını o Emval-i Gayr-ı Menkule Encümeni idrâk etti. Fakat Heyet-i Celile-i Âyânın da arzusu yerine gelmek üzere, kanunun yalnız icâre bahsine ait olan 2 maddesini kabul edip, mazbatasını bittanzim Heyet-i Umumiyyeye sevketti. Fakat her nasılsa Meclis-i Mebusân Heyet-i Umûmiyyesi bu kanunu henüz müzakere etmedi. Bunun için Evkaf Nezâreti, ne yapsın? Heyet-i Celile-i Âyân, istifa edilmekte bulunan 100 Paradan 40 Paranın tecilli arzusunu izhar buyurunca, Hükümet bunu maalmemniyye kabul etti; buna dair bir kanun layihası teklif eyledi ve bu layiha Meclis-i Âyân ve Meclis-i Mebusân tarafından kabul olundu. Bu gün o kanun mucibince - ki kararname değil, kanundur - Evkafın almakta olduğu müeccelenin 40 parası tecil edilmiştir. Ve elyevm o kanunun ahkâmı bâkidir.

AZARYAN EFENDİ — Bunları biliyoruz.

ZİYA BEY (Evkaf Nezâreti Muhasebât Müdür-ü Umûmisi) — Evkaf Nezâretinin elinden daha ziyâde bir şey gelmez ki, yapsın. Arzettiğim gibi, o ka-

nuna Meclis-i Mebusân vaz'iyed etmiştir. Mebusân, ruznamesine hâkim olduğu cihetle, bu kanunu müzakere edip çıkarmazsa Evkaf Nezâreti ne yapabilir? Nitekim geçen sene tâkîp ettik. Emvâl-i Gayr-ı Menkule Encümeni kanunu bir dereceye kadar çabuk tetkik etti, fakat Heyet-i Umûmiyye henüz tetkik etmemiştir.

HAMDİ EFENDİ — Esas kanun hangi Nezâret tarafından teklif edilmiştir?

ZİYA BEY (Evkaf Nezâreti Muhasebât Müdür-ü Umûmisi) — Emval-i Gayr-ı Menkule Kanûnunu Maliye Nezâreti teklif etmiştir.

AZARYAN EFENDİ — Sûret-i tahsil nasıl olacak?

ZİYA BEY (Evkaf Nezâreti Muhasebât Müdür-ü Umûmisi) — Bu muvakkat bütçe ile yalnız 2 aylık tahsil olunacaktır. Bittabî ondan fazla alınamaz.

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Taksit müddeti ne zaman başlar?

ZİYA BEY (Evkaf Nezâreti Muhasebât Müdür-ü Umûmisi) — Taksit müddeti her sene Meclis-i İdare-i Vilâyetin kararına göre tehâlif eder.

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Hangi aylarda tahsile başlanır?

ZİYA BEY (Evkaf Nezâreti Muhasebât Müdür-ü Umûmisi) — İyice hatırmıda yok Paşa Hazretleri, fakat alekser Nisan veya Mayıs aylarında...

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Mayısta, zannederim esasen Nisan ayında tahsilat olmaz.

ÂDİL BEY — Epey müddet meşgul olduğum bir kanuna müteallik olduğundan bendeniz de bâzı izahât vermek isterim. Tevs-i İntikal Kanunu gayet fena bir kanundur. Hiç düşünülmeden yapılmıştır. Kavâid-i hukukiyyeye muvafık olmadığından dolayı, bu kanun yukarıdan aşağıya muhtac-ı tashih ve muhtac-ı tâdildir. O kanunun tevs-i intikale müteallik kısmını ele alacak olursak, bunun da gayr-ı tabii ve gayr-ı mantıkî olduğunu görürüz. Çünkü evvelce tevs-i intikal ihtiyarî idi, ihtiyara tâlik edilmişti; hakikaten de öyle olması lâzım gelir. Zirâ bâzı adamlar var ki, kimsesi yoktur. Binaenaleyh tevs-i intikalden zerre kadar müstefid değildir. Ne için fazla para versin? Diğer bir kısım ise, aralarında bürûdet veya sair esbaptan dolayı istemediği bir adama bu emvâl-i gayr-ı menkule intikal edeceği cihetle para vermeye mecbur olacak ve biz böyle bir kanun ile «fazla para ver ki o emvâl-i gayr-ı menkule istemediğin adama intikal etsin» diyoruz. Bunlar kat'iyen doğru değildir. Bu sebeple bu kanunu esâsen kabul

etmek taraftarı değilim. Fazla olarak Heyetimizin akdemce bir kararı var, ki o karar Meclis-i mebusâna tevdi edilen kanun, Heyet-i Âyâna gönderilmedikçe Evkaf bütçesini tetkik ve müzakere etmemekten ibarettir. Geçen sene Evkaf bütçesi bu şart, bu karar ile tetkik ve kabul edilmiştir. Heyet-i Celilenin bu kararı muhafaza etmesi de lâzımdır. Vakıa kanunun buraya gönderilmemesi, Evkaf Nezaretine taalluk eder bir mesele değildir. O kanunu buraya göndermek de Evkaf Nezâretinin yed-i ihtiyârında değildir. Fakat Heyet-i Celile ittihaz etmiş olduğu kararı, nazar-ı dikkate almak mecburiyetindedir. İstifa edilegelmekte olan para, gayr-i muhiktir. Bendeniz, Encümenimizin fikrine iştirâk ederim. Bu paranın kıfayet ve adem-i kifayeti bahsi ise, uzundur. O bahse iştirâk etmem.

MUSTAFA ASIM ESENDİ — Şu kanundan hem Evkaf Nezareti, hem de alâkadaran mutazarrırdır. Alâkadaranın mutazarrır olduğu iki noktayı Beyefendi izah buyurdular. Ötedenberi eshâb-ı intikalden olan evlâda malik bulunan adamlar da mutazarrır oluyor. Zâten intikal hakkı verilmiştir. Eshâb-ı intikal, bu verilmiş olan bir hakka mukabil fazla bir vergi vermeye mecbur tutuluyor, Hazine-i Evkaf da bundan mutazarrırdır. Ne cihetle, bilmem rakamda yanılmıyorsam, mahlulât-ı vakfiyyeden evkafın senevi seksen, yüz bin liralık vâridâtı vardı, öyle mi efendim?

ZIYA BEY (Evkaf Nezareti Muhasebât Müdür-i Umûmisi) — Pek doğru efendim.

MUSTAFA ASIM EFENDİ — Bu vâridât ile masarif hemen müsavi idi, halbuki tevsî-i intikal kanunu ile vaz'edilen icâre bu miktara bâliğ değildir. Bir kerre oradan zararları var. Sonra Heyet-i Umûmiyyesine baliğ olmamakla beraber, bu paranın suret-i cibayesinde mâruz oldukları müşkülât neticesi olarak bakayası da vardır ki, bundan yine Hazine-i Evkaf mutazarrır oluyor. Hazinenin üçüncü bir zararı daha var. Bu kararnâme, kabl-el harp neşrolunmuştur. O gün kıymeti 1 000 lira takdir olunan bir ev, bugün yine 1 000 lira üzerinden icâre veriyor. Halbuki o ev, mahlûl olsa idi, kıymeti bu gün 8 000 lira olurdu.

Böyle zarar zarar üstüne yığıldıktan sonra, sûret-i tahsiline gelince: Bâzi taraflardan buyuruluyor ki, «senelik tahsil ederler» Zannederim ki, senelik ve altı aylık alırlar. Bunu bu aylarda almazlar. Bu günkü Mart ve Nisan aylarıdır. Bu aylar esnâsında ferağdan başka sûretle tahsil mutad değildir. Alırlarsa, ferağ

sırasında alırlar. Böyle ferağ sırasında alınacak bir parayı da tecil ettikten sonra, mahall-i tahsil kalmaz. Binaenaleyh kemâl-i ehemmiyetle rica ederim, Encümenimizin tâdilâtından sarfınazarla madde Meclis-i Mebusânın kabul ettiği şekilde kabul olunsun. İkinci nokta da, Vasfi Efendi Hazretlerinin buyurdıklarıdır. Ayın 18'i oldu, bütçe ay başından muteber olacak. Halbuki Encümenin tâdilâtı kabul edilecek olursak kanun, Meclis-i Mebusâna iade edilmek icap edecek; şu halde Evkaf Nezâretinin muvakkat bütçesi olmayacak ve muamelât-ı evkaf teahhur edecek. Buna da Heyet-i Celileniz râzı olmaz ve bunu nazar-ı müsamaha ile görmez. Böyle bir meselenin tahaddüs etmemesi için, bu muvakkat bütçenin Meclis-i Mebusândan geldiği gibi kabul olunmasını rica ederim.

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Müsaade buyurur musunuz? Encümen Reis-i Muhteremimiz burada bulunmuyorlar. Bendeniz de o Encümeninde bulunduğum için mütâlâatımı arz edeyim. Vakıa kullunuz, vergi istihsâline müteallik kanun-u muvakkatlerin alelumum aleyhindeyim. Onları kabul etmiyorum. Yalnız bu defâ iştirâk edişimin sebebi müeccelât-ı vakfiyyenin tecil edilmesinden dolayıdır. O nokta-i nazardandır, Bâzi zevât-ı kirâm «Bu bütçe iki aylık olduğu için bir an evvel çıkaralım» diyorlar. Halbuki bu gün ayın 18'idir. Demek oluyor ki, esâsen 18 gün teahhur etmiş, o halde şimdiye kadar nasıl muamele yapılmış ise, bir kaç gün de o suretle muamele yapılacaktır. Biz, bunda yani kanunun tâdili sebebiyle Meclis-i Mebusâna gitmesinde bir beis görmedik.

Vâki olacağı beyan buyurulan zararlara gelince : Evkaf Muhasebe Müdürü Beyden sorduk, yalnız 210 000 lira, belki daha ziyade ferağ ve intikal harcı aldım, dediler. Çünkü o kanun duruyor. Maliyenin bütçesiyle tasdik olunmuş, çıkmıştır. Şimdi bu tecil olunan kısım yalnız icraat kısmıdır ki, ondan da aldıkları para vâkıa 100 küsur bin liraya baliğ olursa da, henüz tahsil edilecek değildir. Zaman-ı tahsil Mayıs ayındadır. Şu halde bizim işimiz kendilerini icbar ederek o kanunu bir an evvel buraya getirtmektedir. Bunun için de Encümenince tadilât-ı vâkıa icra edilmiştir.

MUSTAFA ASIM EFENDİ — Mâruzatımda bir noksan olduğunu Paşa Hazretlerinin ifadatından anlıyorum. Bu para esnâ-yı ferağda tahsil olunuyor demiştim. Bu, ferağ harcı mânasında değildir. İcâreler ferağ esnasında tahsil olunur. Binaenaleyh, tecil ede-

cek olursak şu iki ay zarfında vuku bulacak ferağlardan...

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Onu vergi ile beraber tahsil ediyorlar.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Hayır efendim, esnâ-yı ferağda tahsil ediyorlar. Bu sebeple bu iki ay zarfında vukua gelecek ferağlardan Hazine-i Evkafın zararlarına dıçar olması lâzım gelir ki, bunu Hey'et-i Celileniz kat'iyen kabul etmez zannederim.

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Zaten geçen sene de tecil olunmuş. Emsali mesbuk; fakat karşılığı da beraber yapılmalı ve Tevsî-i İntikal Kanunu da beraber olmalı, deyiniz.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Evet, ama tahsilât sifıra iniyor. Buyurdıkları gibi karşılığı ile beraber yapılmalıdır. Tevsî-i İntikal Kanunu da müecceldir deyiniz, onu anlarım.

AZARYAN EFENDİ — Meclisimizin bundan iki sene evvel son defa olarak ittihaz ettiği bir karar vardır. Kanun tasdik edilmedikçe bütçe bu suretle kabul edilmeyecek, diye bir kararımız vardır. O kararı keenlem yekûn mü addedeceğiz?

REİS — Maliye Encümeninin tadelâtıyla kabul edilecek olursa, Evkaf son derece mutazarrır olur. Yalnız Evkafın mazarratını mucip olan bir ciheti kabul etmek doğru olamaz diyorlar.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Hem de kökünden mutazarrır oluyor.

REİS — Ve bir de bu müvakkat bütçedir, uzun uzadıya tetkik ve müzakere için vakit müsait değildir. Eğer bütçenin tetkiki daha ziyade uzayacak olursa, Nezaretin muamelâtı muattal kalacak buyuruyorlar. Binaenaleyh, Mustafa Asım, Vasfi, Hamdi efendiler hazerâtı Maliye Encümenimizin yapmış olduğu tâdilî ref'ini, tayımı teklif ediyorlar. Âdil Beyefendi ile Azaryan Efendi de, bu fıkranın ibkası fikrinde bulunuyorlar. Binaenaleyh, şimdi Maliye Encümeninin teklif ettiği maddeyi reye koyacağım. Eğer o reddedilirse Meclis-i Mebusanın teklifi reye vaz olunur.

SENÜYİDDİN BEY (Evkaf Nezâreti Hukuk Müşaviri) — Müsaade buyurunuz efendim, madde reye konmadan evvel birkaç söz söyleyeceğim. Bendenizin anladığıma göre, musakkafat-ı vakfiyyeden alınacak müeccelât vergi teelâkki edilerek bir kararname-i muvakkate istinaden istifa olunamaz denilmek isteniliyor. Halbuki malûm-u âliniz, bunun esası vergi değildir. Biz gerçi halktan para alıyoruz. Fakat vergi namıyla kimseden on para almıyoruz. Bizim halktan aldığımız para, sarîh olan bir hakkımızdır ve o bir kiradır.

Yalnız bunun vergiye bir müşahebeti var ki, biz bunu emval-i emriyyenin tahsil ve cibayetinde cari olan kaideye tevfikân istifa ediyoruz. Mahkemelere gidip müeccelâtı tahsil etmek için ilâm almak lüzumunu hissetmiyoruz. Zira kanun bize bu salâhiyeti vermiştir. Ve bu hak yalnız değil Evkaf Nezaretinde, her şahısta vardır. Herkes usulü dairesinde resmî bir kontrato tanzim edecek olur, alacağını tahsil için mahkemeye gitmez. Esasen bizim alacağımız kuyud-u hakanî ile ve senedât idaresi kuyudâtıyla sâbit ve defâtir-i Devlette mukayyet olan bir alaktan ibarettir.

AZARYAN EFENDİ — Onu tahsil ediniz. Biz ona itiraz etmiyoruz.

SENÜYİDDİN BEY (Evkaf Nezaretî Hukuk Müşaviri) — Sonra bendeniz zannetmem ki, yeni istediğimiz şeyler Evkafın hukukunu ifaya kâfi gelsin. Vâki biz evvelce üç akçe, beş akçe tahsil ediyorduk. O akçelerin zaman-ı mer'iyetinde akçelerin kaç para ettiği düşünülmalıdır. Malûm-u âlileridir ki, akçelerin para ettiği vakitte bir akçe ile iki okka ekmek alınıyordu. Bugün bizim vaktiyle tâyin olunan akçelere müsavi bir para almamız lâzım gelse alacağımız müeccelât emvâl-i gayr-i menkulenin intikalât kanunu mucibince almış olduğumuz müeccelâtın daha fazla olmak icap eder.

AZARYAN EFENDİ — Bugün «Ekonomik» meseleden bahsediyorsunuz. Filvakî bu bir «Ekonomik» meseledir. Ve binaenaleyh, bunu burada müzakere etmek kabil değildir. Buna verilecek pek çok cevap vardır. O sikkeleri bugünkü kıymete tahvil etmek gibi birtakım meseleler mevcuttur ki, bunlar pek kolaydır. Fakat mesele orada değil. Mesele bugün bir kanun getirmişsiniz ve bu kanunu bize tasdik ettirmeden vergi cibayet ediyorsunuz ki, bendeniz bunun aleyhine kıyam ediyorum.

SENÜYİDDİN BEY (Evkaf Nezaretî Hukuk Müşaviri) — Biz bugün vergi tahsil etmiyoruz ve binaenaleyh bendeniz de bu noktada cevap vererek diyorum ki, bizim cibayet ettiğimiz vergi değildir. Bedel-i icara mukabil bir alacağımızdır. Bir taraftan intikalât evlât ve ahfada intikal ettirilip duruyor. Evkafın elindeki emval ve emlâk alınıyor ve ona mukabil kendi hakkı verilmiyor. Şu halde Evkafın elindeki emlâk ve emvâli alarak, kendi hakkını vermemek doğru olmaz zannederim. Evkaf Nezaretî bugün eski kanun mucibince hukukunu tahsil etmiş olsaydı, Asım Efendi Hazretlerinin buyurdıkları gibi 100 binlerce lira zâyi olmazdı. Bugün 500 - 600 bin lirahlık mahlullar mahvolup gitti. Fakat Hazineye on para girmedir. Bunca

mebâni-i hayriyye bunca âbidat-ı mukaddese sönsün gitsin mi? Evkaf alacağını almasın da ne ile tedvir-i umur etsin? Eski kanuna ric'at etmek bugün Evkaf Nezaretinin yed-i ihtiyarında değildir. («Kâfi» sadâları) Mümkün olduğu kadarını alalım diyoruz. Halbuki bunu da alamıyoruz. («Pekâlâ, müzakere kâfi» sadâları)

MUSTAFA SABRİ EFENDİ — Efendim, bendiniz de Memur Beyefendinin ifadelerini haklı buluyorum. Evkafın aldığı bu para vergi değildir. Bir nevî bedel-i icârdır. Binaenaleyh, Memur Beyin bu ifadesine hak verdiğim gibi, Evkafın zararını nazar-ı dikkate alarak Evkaf Nezâreti tarafından istifa edilecek paranın bakiyesinin tecili hakkında Mebusandan gelen maddenin de Maliye Encümenince tâdiline tarafdar olmayıp o cihetle de Hamdî ve Vasfi Efendilerin fikirlerine iştirak ediyorum. Maliye Encümenimizin fikir ve mütalâasının esası Evkafı ızzar değildir. Yâni, Evkafın alacağını almasın şeklinde değildir. Encümen «Esasen İntikalât Kanununda pek ziyade mantıksızlık, isabetsizlik var. Bundan ne Evkaf Nezaretine ne de alâkadaran müstefit oluyor. Hepsinin zararını intaç edecek bir kanun yapılmış. Bu kanun da tatbik edilmektedir. Binaenaleyh bu yanlış kanunun bir gün evvel tashihine Hükümeti icbar için muvakkat bütçeyi tevkiif edelim,» diyor ki, bu nokta-i nazardan bendiniz de Maliye Encümeninin mütalâasını daha muvafık buluyor ve o reye iştirak ediyorum. Şu haldê Encümenin maksadı Evkafa hizmettir ve esasen halkın da zararı varmış. Zaten Hükümet ve ahali ayrı gayri şeyler değildir. Binaenaleyh, gerek Hükümetin, gerek ahalinin zararını mucip olan İntikalât Kanununun bir an evvel tasrihi hususuna matuf olması cihetle ben de bu teklifi kabul ediyorum.

ARİF HİKMET PAŞA (Dâmât) — Mukavele denildi. Mukavele tarafeynin rızasıyla tebdil olunur. Hiç bir tarafın arzusuyla mukavele tâdil olunabilir mi?

VASFİ EFENDİ — Meclis-i Âlinizde bu mütalâata itiraz eden yoktur. Biz de intikalât hakkındaki kanunun yanlışlığını tamamen takdir ediyoruz. Fakat bu mesele dolayısıyla muvakkat bütçeyi tehir etmek doğru değildir diyoruz. Zaten mesele müzakere edildi. Muvakkat bütçeye ait cereyan eden bu müzakerat kâfidir. Binaenaleyh, Meclis-i Mebusandan gelen madde ile Maliye Encümenimizin teklif ettiği maddeyi reye koymalı, hangisi kabul edilirse biter.

REİS — Evveleminde Maliye Encümeninin tadilini reye koymalı. («Müzakere kâfi» sesleri) Evet, mü-

zakere kâfidir. Encümenin tâdili bir defa daha okunsun.

(Encümenin tadili tekrar okundu)

REİS — Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. («Neyi» sesleri) Maliye Encümeninin tadilini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar)

NAİM BEY — Ekseriyet yok.

VASFİ EFENDİ — Biz bu tadili kabul etmiyoruz.

HAMDİ BEY — Ya esas kanunu kabul etmeli yahut reddetmeli, ondan sonra bunu müzakere etmeli.

REİS — Esasen evvelâ tadil teklifi reye konur, o reddedildiği gibi, ilk şekil reye konulur. Nizamname-i Dâhilimizde bu veçhile musarrahtır.

AZARYAN EFENDİ — Daha sonra.

REİS — Müsaade buyurun, mesele bitti efendim. Nuri Bey, ekseriyet hâsıl oldu mu?..

VASFİ EFENDİ — Ekseriyet oniki zat ile hâsıl olur mu?

NURİ BEY — Oniki değil efendim. Maamafih, ayağa kalkalım. (Ayağa kalkılır) Ekseriyet hâsıl oluyor efendim.

HAMDİ EFENDİ — Kanun devam ediyor. Evkaftan her şey gidiyor, muamele yürüsün deniyor, Evkafın parasına gelince, dursun deniliyor.

REİS — Efendi hazretleri, şimdi bu Meclis-i Mebusana gidecek, kanun da Meclis-i Mebusandadır, orası düşünür.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Bir takrir verelim ve o kanunun feshini talep edelim.

HAMDİ EFENDİ — Evkaf Nezaretine senelerden beri bu zararın altında yaşıyor.

REİS — Lâkin kanun okundu, reye kondu, kabul edildi. («Kabul edilmedi» sesleri)

HAMDİ EFENDİ — Asıl hücum edilmesi lâzımgelen o kanundur.

RIZA TEVFIK BEY — Biri diğerine mâni değil, efendiler hazarâtı «muamele durmasın, Evkaf işleri böyle kesilivermesin» diyorlar.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Rey istihsali tamam olmadı.

HAMDİ EFENDİ — Asıl müteessir olduğum cihet şu Mecliste bilhassa hücum edilmesi lâzımgelen kanuna hücum edilmeyip, o esbab aranmayıp, Evkafın vâridatına ilişilmesidir ki, bunun şekli gayet muzırdır. Asıl esbab aranmıyor.

HALİT BEY (Dâmât) — Nasıl aranmıyor?

HAMDİ EFENDİ — Evet, o esbab aranmıyor. Hukuk-u evkafı zabtedenlere Evkafın varidatını ten-

kis etmekle meram anlatılmaz. Alâkadar olan makamları tazyik etmek lâzım gelir.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Öteki devair, ne Harbiye, ne Maliye, ve Dahiliye, bu tenkisten müteessir olmaz, onlar hepsi Evkafın düşmanıdır.

REİS — Mesele bitmiştir.

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Müsaade buyurun, bitmemiştir. Ekseriyet otuz kişi ile taayyün eder. Halbuki, şimdi burada yalnız yirmialtı kişi vardır.

REİS — Efendim, bu iki aylık bir bütçedir. Sonra asıl kanunun reddine karar verilirse, reddedilir. Telaş edilecek bir şey yok.

HAMDİ EFENDİ — Ekseriyet olmadığını evvelce ihtar ettik efendim. Binaenaleyh, tebliğ ettiğiniz doğru değil...

NAİM BEY — Ekseriyet otuz âza iledir, burada yirmialtı mevcut var.

REİS — Evvelce ihtar etmeli idiniz.

(«Söyledik» sesleri) Reye konduktan sonra olmaz, evvelâ ihtar edilseydi...

MUSTAFA ASİM EFENDİ — İhtar ettik efendim.

VASFİ EFENDİ — Rey vermezden evvel söylen-di. Şimdi tashih ederiz, hata tashih edilmez mi?

REİS — O halde, reyi iade etmek icap ediyor. («Ekseriyet yok» sadâları)

MUSTAFA ASİM EFENDİ — Ekseriyet yok, reye koyamazsınız.

AZARYAN EFENDİ — Ekseriyet olmadığını rey vermezden evvel söylemiş idik.

REİS — İşitmedik. Kâtib-i Umumi Bey söylüyor ki, ekseriyet olmadığı evvelâ ihtar olunmuş, hata etmişiz. Rûfeka-i Kiramdan dışarıda bulunanlar var ise gelsinler efendim. (Salondan dışarı çıkan âzayı kiram dâvet olunur) Efendim, Meclisten infikâk eden zevat gitmişler. Binaenaleyh, ekseriyet bulamayacağız. Cumartesi günü bu kanunu çıkarmak üzere saat iki-de içtima ederiz.

RIZA TEVFEK BEY — Fakat Meclis-i Mebusan tatil-i müzakerat etmiş diye işittik.

REİS — Bizim malûmatımız yok...

RIZA TEVFEK BEY — Böyle bir şey olabilir mi, yâni bu zamanda bizim bir vazifemiz yok mudur?

REİS — Şimdilik böyle bir şeyden Riyasetin resmî malûmatı yoktur efendim, olunca tebliğ edilir.

İZZET FUAT PAŞA — O halde, bendenizin takririm ne oluyor?

REİS — Hükümete tebliğ edilir; fakat Meclis-i Mebusanın tatil-i müzakerat ettiğinden Riyasetin malûmatı yoktur efendim.

Meclis hitam buldu.

Hitam-ı İnikad

Saat : 4.40